

*De nostro primario Heriniensi codice.**Simplicitate Pratensem superat*

Olandus dicto superius præfationis loco pag. LI, postquam Pratensem, & alium Miræi codicem laudasset, sic pergit: *Sed quod supra citavi exemplar nostrum, utriusque illi longe præfero, & purius ac sincerius reor, nam antiquissimum illud Parisiense, Idibus Januarii hac habet: In monte Verziaco, S. Vivenii confessoris, cum conslet, post Usuardi ætatem translatus esse Vergiacum S. Vivenii*

reli-

reliquias, nisi extremis fortasse Calvi temporibus scripsit, & diu postea illi superstes vixit, istaque tunc adscripsit. Sed à nostro illa, quod ideo magis genuinum censeo, absunt exemplari. Fuit hoc quondam monasterii Carthusianorum, quod B. Maria Virginis Capella dicitur, sive de Herines (hinc nos HERINIENSIS appellationem derivavimus) juxta Edingam, aut ut nunc appellatur Enghianum, Belgii oppidum: deinde Augustini Hunnei, viri celebris fuit, postea donatum collegio nostro Lovaniensi. Quod hinc Bollandus præclarissimum codicem nostrum Heriniensem Prateni præferat, minime miror; magis etiam fortasse prætulisset, si labes novisset & maculas, quibus respersum esse à Castellano edocti sumus: præferet quilibet, nisi vehementer fallor, qui utrumque inspexerit contuleritque. Verum illud, quo Bollandus utitur, argumentum, elidit idem Castellanus, sincere testando, annuntiationem istam, *In monte Verziaco &c.* secundaria aliqua manu codici Prateni adjectam, ut XIII Januarii agnoscimus; id quod à Sirmondo & Cortasio observatum non fuerat.

210 Si de utriusque manuscripti vetustate quæritur, ultro & libens fateor, Heriniensem nostrum membraneum Prateni palmam omnino cedere, si vel sola characteris forma attendatur, quæ; teste Castellano, in Prateni modum scribendi antiquissimum refert, quem ipse vocat Carovingiacum: Herinienensis vero, paulo elegantiore ac nitidiore, duobus minimum seculis posteriorem. At si puritatem spectemus, sinceritatem, integritatem, simplicitatem, non dubium est, quin codex noster alteri longe antecellat. Scriptura vetustatem satis probat, tamen à peritissimo librario depicta sit, habetque præ ceteris ferme codicibus, quod diphtingum æ clare semper efformet per *ē*, recepto more seculo XI, ad quod codicem illum revocandum Majores nostri merito censuerunt, cum nulli Sancti eo seculo recentiores adjiciantur. Sic XIX Aprilis textui Ufuardino attexitur: *Deposito Domni Leonis Papæ, qui ecclesiam beati Remigii dedicavit*: sed, ut vidēs, absque *sancti* titulo; obiit nimirum MLIV. Item I Junii legit: *Treveris civitate, depositio beati Simeonis monachi &c.* quem mortuum constat MXXXV. Titulo *beati* insignitur, communi nomine, etiam post canonizationem (MXLII factam) à Martyrologis tribui solito. Cum autem IX Maii referatur *translatio sancti Nicolai*, sic hæc vere contigit an. MLXXXVII, consequi debet, codicem nostrum sub seculi finem exaratum fuisse.

211 Scio, Majores nostros, pro occurrentium circumstantiarum varietate, nonnumquam circa hujus codicis ætatem, opinionem tantillum mutasse, uti de Henschenio invenies tomo I Junii pag. 88 litt. D: at de sinceritate & puritate dubitari haudquaquam potuit. Non negaverim, additiones aliquas ab Ufuardo diversas hinc inde occurrere, verum si Remenses, aut Provinciæ Remensis, quæ ferme Treverim usque extendebatur, Sancti removeantur, luce meridiana clarius patefcet, inter omnes Ufuardinos codices, tum excusos tum manuscriptos, principem locum meritissime tenere, adeoque ex aliquo Ufuardino autographo, vel saltem purissimo apographo olim fuisse descriptum. Difficultas Henschenio visa est, quod xv Octobris, in textu, secundo loco inferatur: *Eodem die: sancti Osuualdi episcopi & confessoris*, ut habetur tomo III Februarii pag. 750. Sed tunc in ea erat opinione Henschenius, quod codex noster seculo X esset antiquior, cum alia loca, quæ juniorem ostendunt, necdum expendisset. Si quæras, cur eo die potius quam XXVIII aut XXIX Februarii Oswaldum retulerit codicis descriptor, fatebor me veram causam ignorare, si conjecturas quis cupiat, apud Henschenium citato loco requirendæ sunt. Fatemur, annuntiationem Oswaldi, additamentum esse, ex cultu, quem in Gallia, præsertim in provincia Remensi, peculiari aliquo titulo obtinuerit.

212 Tales accessiones Remenses in hoc nostro codice frequentius offeruntur, quæ si abessent, paucissimæ aliæ reperirentur, ut recte Molanus supra numero 191 ipsum vocaverit, *Ufuardum manuscriptum, qui vix ullas habet additiones, præterquam de sanctis Remensibus*. Hanc codicis patriam esse, prorsus non dubito: inde translatum oportet ad Cartusiam Heriniensem, olim *S. Mariæ heremi*, seu *montis Dei*, quæ è primis totius Belgii Cartusiis fuit. Conjecturam hanc meam, atque unâ codicis ætatem confirmat addita recentiori manu ad marginem II Nonas, seu die VI Octobris, hæc commemoratio: *In Calabria, depositio beati Brunonis confessoris, primi institutoris Ordinis Cartusienensis*, quam appositam reor, ex sola singulari hujus Cartusiæ erga parentem veneratione, cum aliunde notum sit, quàm tarde Brunoni publicum cultum Ecclesia decreverit. Ex his abunde declarantur Ufuardi hujus Herinienensis ætas, patria, natales & migrationes: nequid desit, & formam addo, quæ recepto usu, in quarto nuncupari solet; estque compactus cum tractatu manuscripto sancti Hieronymi in epistolas Pauli & alias Canonicas; cui in fine attexitur Kalendarium cum anniversariis cœnobii Herinienensis. Dixi supra num. 169, annum in hoc codice, uti & in Prateni, inchoari à vigilia Nativitatis Domini.

213 Jam vero, ut de ejusdem simplicitate & puritate statuas, percurrere menses singulos, augmenta Remensia secerne, continuo perspicies, pauca additamenta immisceri, raras interpolationes, lituras vix unam aut alteram. Ad IV Januarii, refertur *Rigobertus Remensis archiepiscopus*; XV, de Mauro adjectum, *discipuli B. Benedicti abbatis*. Demum XXIII, nescio unde accersitus sit *beatissimus Hildephonsus*, nisi hic aut in provincia Remensi, aut in cœnobio, cujus olim codex fuit, peculiarem cultum habuerit. Mense Febuario, *Blasius* ad III retractus est; VIII additur *Paulus Virodunenensis*, forte ibi etiam proprius. Mense Martio, sola prima die defectus aliquis reperitur. Mense Aprili, præter Remensia, XVIII de *Materno*, XIX, de *Leone IX*,

XXIV de *Bova & Doda*; xxx, de *Maderniano*; sola occurrit *Maria Egyptiaca*, quæ ad ix signata est. Mense Maio, quinque dies sunt ab Ufuardo diversi, ut I, de *Marculfo*; VIII, de *Gibrano*; IX, de *translatione Nicolai*; XX, *Romani monachi*; XXI, de *translatione Remigii*: sed multum fallor, nisi hæc omnia Remensi provinciæ propria sint. Mense Junio, VIII, in *Medardo*, aliquid deest, XXI, omisus *Leutfredus*; XXIII, deest *Felix Sutrinus*, quemadmodum & III Julii, focii ejus *Irenaus & Mustiola*, de quibus vide nostras Observationes.

paucalia
reperien-
tur.

214 Præterea, mense Julio una occurrit litura in principio, quam puto esse de translatione S. Benedicti; XVIII, adjectus est *Arnulfus*; deinde XX & XXIII translationes Remensibus celebres de *Theodosta & Nicasio*. Mense Augusto, XIX, superadditur textui *Bertulfus abbas*, ex propria, opinor, cœnobii institutione. Tum XXV: *In pago Viromandensi, S. Hunegundis*. Mense Septembri, I, agit de *Ægidio, Simicio, & Nivardo*, tamquam Remensibus; III, additur *Remaculus*; VII, XXV & XXVII, item de Remensibus: at x, nonnihil mutilus est; xx, interpolatus, ut Observationes nostræ fufius explicant. Mense Octobri, I, purus non est; XXVII, ponitur *Vigilia Sanctorum Simonis & Judæ*; de qua dubitari potest, an Ufuardina non sit; XI, XV, XVI, XX, XXI & XXV, non excedit nisi in solis Remensibus. Mense Novembri, I, II, VI, IX, XV, XVII, XXI, XXVI. Demum mense Decembri, IV, XVI & XXIX, pleraque additamenta, pure Remensia sunt. Ineat modo rationem curiosus aliquis, conferat Heriniensem, cum famoso Præfati autographo, utriusque excessus aut defectus ad æquam lancem, ad justam trutinam excutiat, si nullo ducatur partium studio, spondere auserim, ratione rite subducta, pedibus & manibus in nostram iturum sententiam.

§ 3.

De Tornacensi, aliisque vetustioribus, maxime probatis.

Tornacensis
seculi XIII

Secundum ab Heriniensi codicem censemus eum, qui apud nos *Tornacensis* vocatur, quem aliquando Cathedrali illi perantiquæ in usu fuisse, si aliunde nobis non constaret, ex additionibus, ei ecclesiæ propriis, satis demonstraretur. Credimus autem ex Altovillariensi prope Remos cœnobio, Tornacum delatum, aut forte ex monasterii illius codice aliquo olim transumptum, ut dixi in Observationibus meis præsertim IV Julii. At quæcumque demum codicis origo fuerit, speciem & antiquam & elegantem refert; majori forma in membrana scriptus, atque elegantibus, quamvis nonnihil extritis, cancellis distinctus, quibus quandoque textus magis aptari videtur, quam cancelli ipsi textui accommodentur. Ætatem ejus ex subjuncto Necrologio, eadem, ut apparet, sed pressiori manu scripto, sic probabiliter erues, si attendas, Anselmum & Geraudum vel Geraldum Tornacenses seculi XII episcopos, atque item Stephanum & Gosuinum, aliàs Goscelinum, qui anno MCCIII & MCCVIII vita functi sunt, primâ manu signari; at vero *Walterum, oriundum de Tornaco, hujus ecclesiæ episcopum*, cui Sammarthani cognomentum *Marvis*, apponunt, quique sedem tenuit ab anno MCCXIX ad MCCLII, in præfato Necrologio referri XIV Kal. Martii, manu secundaria, quemadmodum & successores, *Walterum de Mandra, defunctum MCCLXII, & Joannem de Buchel vel Buchiaul, mortuum MCCLXVI*; unde verosimiliter conficitur, scriptum fuisse Martyrologium inter annos MCCXIX, & MCCLII. Hæc pro codicis ætate.

hinc inde
contractus
est.

216 De sinceritate & simplicitate ex Observationibus nostris statuent æqui lectores. Certum est, à prioribus duobus multum recedere, non quidem sæpius in Sanctorum numero, sed in nonnulla annuntiationum correptione, quasi revera paratis cancellis, ut jam dicebam, Ufuardini indiculi aptari debuerint; vel quod librarius minori scrupulo, grassari nonnumquam, & longiores orationes contrahere, sibi licitum putaverit: quod si cavisset scriptor ille, quicumque primus codicem temeravit, de nativa simplicitate codex hîc cum Heriniensi ferme certaret. Singulas contractiones enumerare, nimis tædiosum foret; generatim loquendo, aut purus passim, aut puro proximus est; aliquantulum deviat XVI, XVII, XVIII & XX Julii, atque item XIX Octobris, ubi excusari potest, quod propria aliqua, aut Altovillariensis, aut alia perperam Ufuardo, vel saltem Martyrologio sub Ufuardi nomine adscripserit. Dolendum profecto, amanuensium, vel incuria, vel audacia tam insigni codici debitum decorem splendoremque ademptum fuisse. Titulus & præfationes avulsæ sunt, habetque hiatum plane notabilem à IX Augusti ad XXVI Septembris, avulsis imperitorum culpa, pretiosis foliis. De adjuncto Necrologio, satis diffuso, dicere cœpimus; ex eo Tornacensis ecclesiæ benefactores plurimi, facile dignosci enumerarique possent.

Antverpi-
ensis major

217 Tornacensi ætate suppar, qui multo antiquior Majoribus nostris visus est, codex Domus professæ societatis JESU Antverpiæ, quem Henschenius, non uno loco, tomo II Aprilis pag. 415 infra E, tomo II Maii pag. 131 infra B, in prætermisissis de S. Letardo; rursus XVIII Maii, in prætermisissis de S. Mildreda virginè; tomo IV pag. 136, infra A & alibi, ante annos sexcentos scriptum putavit. Specimina ex eo inter Bedæ exemplaria protulit Bollandus præf. gen. pag. XLIX, ubi recte advertit, *Beda nomine, sed ab recentioribus*